

Granskning av ekonomin i Stockholms vårdcentraler – arbetsbeskrivning

Arbetet gjordes av Matilda Uusijärvi och artikelserien publicerades i Dagens Nyheter med start 2006-12-04. Den sista artikeln infördes 2006-12-09.

Idén föddes på följande sätt:

En kvinna hörde av sig till radioprogrammet Kaliber där Matilda Uusijärvi var frilans våren 2006. Hon arbetade som sjukgymnast och var upprörd över att hennes chefer tjänade stora pengar på aktieutdelning i företaget.

Matilda Uusijärvi började titta närmare på företaget i fråga och föreslog en större ekonomisk granskning av den privata primärvården i Stockholm. Förutom att en granskning av vad som görs med offentliga medel är viktig har aktieutdelning i den privata vården varit en vattendelare inom svensk politik länge. Än så länge hade dock ingen gjort en större granskning av hur det verkligen förhöll sig – hur mycket pengar kunde en enskild vårdinrättning ge ägarna? De sjukhus som granskats ytligt hade ofta utländska ägare och i vems eller vilkas fickor pengarna hamnade hade inte kartlagts.

I ett första skede var Kaliber-redaktionen intresserad men efter en dryg veckas arbete ville de inte fortsätta med jobbet, bland annat eftersom det var svårt att se en direkt "drabbad" att intervjua.

Matilda Uusijärvi tyckte dock fortfarande att idén var bra och jobbade på egen hand, och obetalt, vidare med kartläggningen. På hösten 2006 hade Matilda Uusijärvi kommit längre i researchen, och hon hade även kontrollerat hur det såg ut andra landsting och ekonomin i privata vårdcentraler där. Eftersom Stockholm stack ut med en sådan stor mängd olika privata vårdcentraler valde Matilda Uusijärvi ut det länet. Efter klartecken från Kaliber vände hon sig till Dagens Nyheter, som ville genomföra grävet. Granskningen hade då koncentrerats till att enbart gälla vårdcentraler, och det ursprungliga företaget som det tipsats om fanns inte längre med.

Metoder

I korthet

Uthämtning av uppgifter som annars inte varit tillgängliga, databasbearbetning, noggrann granskning av årsredovisningar, bearbetning och sammanställning, kartläggningar, intervjuer med mera.

Bakgrundsresearch

Genomgång av otaliga dokument om upphandling av vård, möte med personer på Beställare vård för att få grepp om ersättningssystemet, på begäran av Matilda Uusijärvi framtagning av listor på ersättningsnivåer (fanns ej sammanställt centralt), genomgång av demografi och vårdbehov bland Stockholmare, granskning av vårdavtal mellan lanstinget och vårdcentralerna, sammanställning av landstingets egna uppgifter om antal läkare per vårdcentral, antal besök per läkare och så vidare.

De privata vårdcentralerna

Eftersom Stockholms läns landsting inte själva på ett övergripande sätt för listor på vilka vårdcentraler de anlitar var metoden i ett första skede att kräva ut och bearbeta stora mängder material/listor i Excel. Detta för att få fram urvalet – privata vårdcentraler som drivs som aktiebolag.

Därefter följde lusläsning av årsredovisningar, där det mesta fördes in i en egen "databas" i Excel; omsättning, utdelning, antal kvinnor och män i styrelsen osv. Det fanns många fallgropar såsom att ägarna hade flera bolag som de flyttade tillgångar emellan.

Granskningen var mycket noggrann, minst tre gånger nagelfors varje årsredovisning. Dessutom kartlades alla aktieägare i bolagen. Det var ett stort jobb eftersom inte något av bolagen var registrerade hos värdepapperscentralen och därför var aktieböckerna ej tillgängliga. Vissa uppgifter fanns i årsredovisningarna andra framkom genom att Matilda Uusijärvi ringde runt och frågade vilka som ägt aktier ett visst år.

Därefter kom arbetet med att sammanställa och tolka resultatet av kartläggningen.

Aktieägarna kunde ju ha fått utdelning istället för lön vilket var något som dubbelkollades genom att fråga personerna i fråga och genom att kontrollera hur mycket lön som utgått och styrelse och vd i de olika bolagen. Genomgången av detta var mycket noggrann. Utöver det kontrollerades även uppgifter om inkomst av tjänst hos skattemyndigheten hos de personer som fått mest pengar.

När sammanställningen och tolkningarna av resultatet var klar började intervjuer med ett antal av cheferna för vårdcentralerna. Därefter valdes några ut för reportage.

Urvalsprocessen i det här jobbet var mycket omfattande bland annat eftersom stora bolag inte redovisade uppgifter för varje vårdcentral var för sig och därför inte gick att granska på samma sätt.

Landstingets vårdcentraler

De landstingsdrivna vårdcentralernas resultat presenteras i klump eller ofta i olika uträkningar i procentuella kostnadsökningar eller minskningar. Att faktiskt se hur en viss

vårdcentral gick var svårt. Materialet fanns inte tillgängligt trots stora efterforskningar av Matilda Uusijärvi som ville göra en helt självständig granskning. Istället fick materialet plockas fram av landstinget på begäran från DN. Uppgifter som de kunde få fram handlade om enbart om resultat och inte om hur kostnader och intäkter fördelats.

Källor

Personer: tjänstemän på landstinget, anställda i vården från chefer till sjuksköterskor, fackförbund, politiker, patienter m.fl.

Dokument: offentliga dokument, begäran av dokument och sammanställningar från myndigheter som de inte själva velat visa upp, årsredovisningar, avtal och så vidare.

Problem

De problem som uppkom har redovisats till viss del. Det handlar om frånvaron av övergripande kontroll hos landstinget som gjort att en sådan här kartläggning och sammanställning hade varit omöjlig att göra på ett "vanligt" grävvikariat. Det var bara genom det obetalda arbetet som Matilda Uusijärvi kom så pass långt att resultatet var relativt säkert som en grävredaktion till slut ville satsa pengar på idén. Än mindre hade en vanlig medborgare kunnat sätt sig in i hur skattepengar hanteras i den privata vården, och till viss del offentliga vården, utan att lägga månaders arbetet på det. Matilda Uusijärvi ville också kunna jämföra hur en viss vårdcentral gått före privatisering jämfört med efter. Dessa uppgifter hävdade landstinget att de inte kunde få fram i sina system. De sa att informationen bara fanns tillgänglig i ett gammalt dataprogram som de inte längre behärskade så pass bra att de kunde få fram informationen. Alltså vet ingen, och det går inte att ta reda på, om landstinget sparat eller förlorat pengar på privatiseringarna, trots att det varit ett av huvudargumenten. Granskningen kom bara en bit på vägen i det avseendet.

Å andra sidan var det landstingets bristande kontroll som gjorde grävet möjligt. Ingen hade en övergripande kontroll över vilka vårdcentraler som faktiskt hade avtal i privat regi, de visste inte hur de gick ekonomiskt eller hur stora överskott de genererade, de hade ett orättvist ersättningssystem som de inte gjorde något åt eftersom de inte tagit reda på att det ledde till att enskilda läkare kunde plocka ut miljonvinster osv.

Andra problem har nämnts såsom att uppfinningsrikedomen i årsredovisningar är stor. Pengar flyttas mellan bolag, bolag likvideras och töms på pengar för att minska insynen och så vidare. Detta är naturligtvis generellt ett problem när man granskar ekonomin i bolag, skillnaden i det här fallet att pengarna som får bolagen att göra vinster kommer från offentliga medel. Insynen i vilka som faktiskt äger de bolag som driver vård för skattepengar är också begränsad. De behöver inte visa upp aktieägarförteckning om de inte vill och det gör

granskningar svårare, oavsett om det är journalister eller medborgare som vill göra dem. Många hade attityden att DN rörde sig på förbjudet område, att man rotade i deras "privatekonomi".

Tid

Som tidigare nämnts tog projektet lång tid. Betald tid cirka 6 veckor, obetald minst 3 veckor till.

Följder

De avtal som Stockholms läns landsting skriver i fortsättningen kommer att revideras efter att landstinget fått insyn i hur vårdcentralerna går ekonomiskt, enligt Beställare vård (förhandlingschef Anders Olsson). Ersättningssystemet ska snabbare göras om.

Reaktioner

Landstinget har reagerat som ovan, de har sagt att de med intresse följt granskningen och är glada att de fått en insyn i hur vårdcentralerna faktiskt går ekonomiskt. Det kan hjälpa dem i deras arbete med att spara skattepengar vid förhandlingar.

Mona Sahlin och Göran Hägglund har tagit hänsyn till kartläggningen i olika utspel för och emot stopplag.

En del kollegor (ledarredaktionen) har reagerat med att sikta in sig på begreppet vinst och att artiklarna skulle ha handlat om att vinst är fult. Det är en missuppfattning. Artiklarna berättade hur det såg ut och var det något som granskades kritiskt var det utdelningen och inte att det fanns en vinst (överskottet).

Andra kollegor (bl a Björn Elmbrant) har tackat för att man fått reda på hur det verkligen ser ut.

Anmälningar

Inga anmälningar